

SAID AHMADNING “UFQ” VA MARK TWAINNING “THE ADVENTURES OF HUCKLEBERRY FINN” ROMANLARIDA UCHRAYDIGAN ASOSIY SOMATIK MAQOLLAR TAHLILI

Ruziyeva Nafisa Zarifovna

Scientific advisor

PhD teacher of English Linguistics Department

Bukhara State University

n.z.ruziyeva@buxdu.uz

Ziyodullayeva Durdona Tojiddin qizi

ziyodulloyeva04@icloud.com

Master student at Bukhara State University

Abstract. *Ushbu tadqiqot ishida Said Ahmadning “Ufq” romanida va Mark Twainning “The Adventures of Huckleberry Finn” asarida uchraydigan somatik maqollar qiyosiy tahlil qilinadi. Shuningdek, har ikkala romanlarda qo‘llanilgan somatik maqollarning funksional ahamiyati ochib beriladi. Somatik maqollar orqali qahramonlar xarakterini ochib berish, real hayotiy muhitni tabiiy aks ettirish, badiiy obrazlikni kuchaytirish hamda ma’naviy g‘oyaning ta’sirchanligini oshirish ko‘zda tutilganligi ko‘rsatib beriladi.*

Kalit so‘zlar: *somatic maqol, funksional ahamiyati, realistic uslub, estetik va semantik vazifa.*

Maqollarni hayot qomusi, xalq og‘zaki ensiklopediyasi, o‘ziga xos bir badiiy-tarixiy solnoma deyish mumkin. Ular insonlar aqlini o‘tkirlashtiradi, nutqini ravshan va ta’sirchan qiladi, hayotda to‘g‘ri yo‘lni tanlay bilishga, hayotiy jumboqlar va muammolarni to‘g‘ri yechishga o‘rgatadi.⁷ Somatik maqollar — tarkibida bosh, ko‘z, yurak, qo‘l, quloq, oyoq kabi tana a‘zolari nomi ishtirok etadigan, xalqning dunyoqarashi va qadriyatini aks ettiruvchi barqaror birliklardir. Said Ahmadning “Ufq” romanida somatik maqollar xalqona nutqni jonlantiradi, personaj xarakterini ochadi va asarning realistik ruhini mustahkamlaydi. Roman XX asr o‘zbek hayoti va maishiy muhitini tasvirlar ekan, somatik maqollar milliy tafakkurni yoritishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi.⁸ Amerika adabiyotida xalqona nutq va og‘zaki ijod elementlarini eng ko‘p qo‘llagan yozuvchilardan biri — Mark Twain. “The Adventures of Huckleberry Finn” romanida dialog va voqea bayoni ko‘proq xalq nutqi tarzida berilgani bois somatik maqollar juda keng qo‘llangan. Bu maqollar: xalq tafakkuri, ijtimoiy qatlam nutqi, qahramon xarakteri, Amerika janubidagi dialekt xususiyatlarini aniqlik bilan aks ettirishda muhim vositadir.

⁷ Madalov N. E . O‘zbek tilshunosligida maqollar va ularning davriyligini aniqlash, Research BIB / Index Copernicus, September, 2024

⁸ Qodirova Aziza Nurillayevna “Said Ahmadning “Ufq” romanidagi voqealar rivoji tahlili” issn: 2181-4341, Impact factor (research bib) – 7,245, SJIF–5,431

Said Ahmadning “Ufq” va Mark Twainning “The Adventures of Huckleberry Finn” romanlarida uchraydigan asosiy somatik maqollar:

A) “Ufq” romanida qo’llanilgan **qo’l** komponentli maqollar mehnat, harakat, hamkorlik va yaratuvchanlik ramzi sifatida qo’llanadi. Shuningdek, mehnatsevarlik g’oyasini targ’ib qiladi, qahramonlararo hamkorlik va ijtimoiy birdamlikni ko’rsatadi. Masalan: **Qo’l qimirlamasa, rizq kelmaydi; Qo’l qo’lni yuvadi, qo’l esa yuzni.**

“The Adventures of Huckleberry Finn” romanida esa **Cold hands, warm heart** maqoli tashqi sovuqqonlik yoki qiyinchilik ichki ezgulik va mehrni yashira olmasligini anglatadi. Muallif uni birovga ko’rsatilmaydigan, ammo aslida yaxshi niyatli odamlarning xarakterini ochishda qo’llagan. Masalan: *Huck noticed that Miss Watson’s hands were always cold to the touch, but she never failed to care for Jim and the children. Truly, cold hands, warm heart.*

B) “Ufq” romanidagi **bosh** komponentli maqollarda bosh — aql, mas’uliyat va yetakchilik timsoli sifatida ishlatiladi. Shuningdek, ijtimoiy vaziyatlarda oqilona qaror qabul qilish zarurligini bildiradi, yetakchi obrazlarni ajratib ko’rsatadi. Masalan: **Bosh bor joyda yo’l bor; Boshsiz ish bo’lmaydi.**

“The Adventures of Huckleberry Finn” romanida esa **A man’s got to have a good head on his shoulders** maqoli yordamida **head** aql, hushyorlik va mas’uliyat ramzi sifatida ifodalangan. Bosh — to’g’ri qaror qabul qilishning asosiy obrazidir. Masalan: *Pap always told Huck, “A man’s got to have a good head on his shoulders if he wants to get by in this world”.*

C) “Ufq” romanidagi **ko’z** va **ko’ngil ko’zi** ga oid maqollarda ko’z — idrok va haqiqatni aks ettiruvchi ramz sifatida qaralgan. Bu maqollar orqali qahramonlarning ichki kechinmalari ochib berilgan, oila ichidagi munosabatlarda sezgirlik va diqqatni ifodalagan. Masalan: **Ko’ngil ko’zi ko’r bo’lsa, odam adashadi, Ko’z ko’rmay, quloq eshitmay bo’lmaydi.**

“The Adventures of Huckleberry Finn” romanidagi **The eyes don’t lie** maqolida **eyes (ko’z)** — haqiqat, sezgi va niyatni anglash timsolini ifodalaydi. Bu maqol romanda odamning asl mohiyati so’zidan emas, ko’zida aks etishi haqidagi g’oyani mustahkamlaydi. Muallif bu maqol orqali Huckning kuzatuvchan, tanqidiy fikrlovchi tabiatini ochadi. Masalan: *Huck looked into Jim’s eyes and immediately understood: The eyes don’t lie—he was genuinely worried and trustworthy.*

D) “Ufq” romanidagi **yurak** komponentli maqollarda yurak — jasorat, qo’rquv, iztirob ramzi. Yozuvchi o’zining bu asarida yurak komponentli maqolni qo’llash orqali insonning nozik ruhiy holatini tasvirlash, dramatik sahnalarning emotsional kuchini oshirishni maqsad qilgan. Masalan: **Yurak og’risa, til jim bo’ladi.**

“The Adventures of Huckleberry Finn” romanidagi **A man’s heart is where his treasure** maqolida **heart (yurak)** — orzu, niyat va tug’yonlarning markazi sifatida ishlatilgan. Maqol Huckning erkinlik, halollik va vijdon borasidagi ichki kechinmalarini yoritadi. Yurak — roman bo’ylab Huckning o’zini topish yo’lini belgilovchi ramzdir. Masalan: *Huck realized that even though Jim was just a runaway slave to some, to him, a man’s heart is where his treasure is—his loyalty and friendship with Jim mattered more than money or safety.*

Somatik maqollarning romandagi funksional ahamiyati shundan iboratki, maqollar orqali qahramonlarning yoshi, tajribasi, xarakteri va dunyoqarashi ko’rinadi. Masalan, kekxa

avlod qahramonlari ko‘proq somatik maqollardan foydalanib, hayot tajribasini namoyon etadi, shu bilan birga, maqollar xalq hikmatlarini matnga olib kiradi, real hayotiy muhitni tabiiy aks ettiradi. Somatik maqollar xalqona so‘zlashuv tiliga xos bo‘lgani uchun roman dialoglari jonli va ishonarli chiqadi. Tana a‘zolari bilan bog‘liq timsollar orqali muallif badiiy tasvirni kuchaytiradi va ma‘naviy g‘oyaning ta’sirchanligini oshiradi.

Xulosa qilib shuni ta’kidlash joizki, Said Ahmadning “Ufq” romanida qo‘llangan somatik maqollar milliy tafakkur, xalqona donishmandlik va maishiy hayotning til orqali aks etgan shaklidir. Ular qahramon xarakterini ochadi, konfliktlarni yoritadi, voqea bayoniga emotsional rang kiritadi, asarning milliy ruhi va realistik uslubini mustahkamlaydi. Somatik maqollar til madaniyatining badiiy ko‘rinishi sifatida romanda muhim estetik va semantik vazifa bajaradi. Mark Twainning “The Adventures of Huckleberry Finn” asarida esa somatik maqollar xalq donoligi, Amerika janubiga xos dialekt, ijtimoiy qatlamlar nutqi va qahramonlarning ruhiy olamini yoritishda muhim estetik vosita sifatida namoyon bo‘ladi.

REFERENCES:

1. “O‘zbek xalq maqollari” X.Suvonqulova “Adabiyot uchqunlari”, Toshkent. 2014.
2. Бўраева бибиш Мухсиновна. Ўзбек халқ мақоллари шаклланишининг лингвистик асослари ва прагматик хусусиятлари. Автореферати. Самарқанд – 2019 17-20 бетлар.
3. Mirzayev. T. O‘zbek xalq maqollari.- Toshkent: Sharq, 2012
4. Qodirova Aziza Nurillayevna “Said Ahmadning “Ufq” romanidagi voqealar rivoji tahlili” issn: 2181-4341, impact factor (research bib) – 7,245, sjif–5,431
5. Said Ahmad. Ufq. — Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti, 1987.
6. Twain, Mark. The Adventures of Huckleberry Finn. — New York: Harper & Brothers, 1884.
7. Oxford Advanced Learner’s Dictionary. — Oxford: Oxford University Press, 2010.